

Erasistratus; “Antiochus ve Stratonice”

Aykut KARASU, Pulat Akın SABANCI

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, İstanbul

✓ M.Ö. üçüncü yüzyılda yaşamış Erasistratus önemli bir anatomist, fizyolog ve doktordur. Herophilus ile birlikte bilinen ilk disseksiyon çalışmalarını yapmış olan Erasistratus ayrıca serebrum ve serebellumun ayrıntılı tanımını yapan ilk kişidir. Zamanın Kralı Seleceus’un oğlunun yakalandığı ve de kayıtlara geçen ilk psikosomatik hastalığın teşhisini koyup, Prens’in tedavisine katkıda bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Erasistratus, vivisection, Antiochus ve Stratonice, Sappho’nun semptomları

Erasistratus; “Antiochus and Stratonice”

✓ Erasistratus was an important anatomist, physiologist and physician who had lived in the 3. century before Christ. He had made the first known dissection studies together with Herophilus and he had been the first one that made the detailed definition of cerebrum and cerebellum. Erasistratus had also been known as the doctor of King Seleceus’ son who had been ill for a psychosomatic disorder.

Key words: Erasistratus, vivisection, Antiochus and Stratonice, Symptoms of Sappho

“Give me your hand, let me know your pulse”
W. Shakespeare

Aristo’nun torunu Kos’lu (İstanköy-Yunan adası) Erasistratus (m.ö. 304-250) büyük bir anatomist ve doktordur. Fizyolojinin kurucusu olarak da kabul edilir. Kos Adası’nda doğup aynı yerde tıp eğitimini aldıktan sonra İskenderiye’de kurulmuş olan tıp okuluna gitmiştir. Burada Kalkedon’lu (Kadıköy-İstanbul) Herophilus’la birlikte kadavralar üzerinde disseksiyonlar yapmışlardır. Aynı zamanda hükümlü, yaralı insanlar(gladyatörler) üzerinde de tedavi veya araştırma amaçlı disseksiyonlar “vivisection” yaptıkları iddia edilmektedir. Bilim tarihinde m.ö. 3. yy.’da İskenderiye’de yapılan bu disseksiyonların çok önemli bir yeri vardır. Bu ta-

rihten Vesalius’a kadar (1514-1564) ve daha sonra da Rönesans dönemine kadar insan bedeni üzerinde disseksiyon yapılmadığı düşünülürse bu çalışmaların ne kadar önemli ve şaşırtıcı olduğu tahmin edilebilir. Bilim tarihinde bu “vivisection” olarak bilinen disseksiyonlar tabu olarak kalmış, çok araştırılmamış, Hıristiyan tarihçileri tarafından suçlanılmış, reddedilmiştir. İskenderiye Kütüphanesi’nin yanması sonucunda bugüne hiçbir yazılı belge ulaşamamıştır. İlk yazılı bilgiler Celsus (m.s. 30) ve Galen (m.s. 40) tarafından aktarılmıştır. Kadavra disseksiyonlarının yanında tedavi amaçlı yapılmış olabilecek, yaralı suğullarda yapılan bu disseksiyonların niçin, nasıl ve ne şartlarda yapıldığının cevapları tam olarak bilinmemektedir. Ruh ve beden ilişkisini anlamaya çalışan bu bilim insanları insan fizyolojisi ve anatomisinde şaşırtıcı dü-

zeyde günümüze ulaşan çığır açacak çok önemli buluşlar yapmışlardır.

Erasistratus insan vücudunun atomlardan oluştuğu bunların hava (pneuma) ile can bulduğu ve beyinden çıkan sinirler aracılığıyla vücuda yayıldığını düşünmüştür. Duyusal ve motor sinirlerin ayrımını ve serebrum ve serebellumun ilk ayrıntılı tanımını yapmıştır. Entellektüalitenin beynin kıvrımlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Kardiyoloji alanında ise kalp kapakçıklarını ve kalp ritimlerini saptamış, kalbin duyuların merkezi olmadığını bir pompa olarak çalıştığını ifade etmiş, arter ve venlerin ayrımını yapmıştır.

Jacques-Louis David'in (1748-1825) 1774 tarihinde tamamladığı, "Antiochus ve Stratonice" resminin antik dönemden alınan eğlenceli bir öyküsü vardır. Antiochus Suriye Kralı Seleucus'un oğludur. Seleucus rica üzerine Yunanlı Demetrius'un kızı Stratonice ile henüz 20 yaşına gelmeden evlenir. Yaşlı Kral ile uyumlu evlilikleri sonucunda bir çocukları olur. Bu arada Antiochus şiddetli bir hastalığa yakalanmış hiç-

bir şey yememekte ve içmemekte sürekli yatmaktadır. Gün geçtikçe kilo kaybeden prens doktorlar teşhis koyamamakta ve Prens yavaş yavaş ölüme doğru gitmektedir. Erasistratus çağrılır. Erasistratus Prensi muayene eder, yanında oturarak bir süre gözlemler. Kralın genç ve güzel karısı, prensin üvey annesi Stratonice içeri girdiğinde, prensin nabızı hızlanır, taşıkardı, yüzünde kızarma, sesinde bozulma, terleme, bakışlarında kırılma (Sappho'nun semptomları) olur. Bunun üzerine Erasistratus bu bulguları diğer bulgularla birleştirerek Antiochus'un üvey annesine aşık olduğunu, bu aşkın imkansızlığı nedeniyle prensin zamanla içine kapandığı ve çaresizleştiğini tespit eder. Yaşlı Krala oğlunun karısına aşık olduğunu bunun imkansızlığını ve bütün problemlerin bundan kaynaklandığını belirtir. Kral bu duruma çok bozulur. Fakat oğlunun sağlığı ve ülkesinin geleceği için tüm gelenekleri yıkarak genç karısını oğluna verir ve Prens tümüyle iyileşir. Erasistratus'un bu teşhis ve tedavisi kayıtlara geçen ilk psikosomatik hastalıktır. Daha sonra ödip kompleksi olarak da çokça tartışılacaktır. İlk psikiyatrist ve kardiyak ritmolog olarak da tarihe geçmiştir.

Jacques-Louis David'in, (Fransız ressam, Neoklasik Ekol) 1774 yılında tamamladığı ünlü "Antiochus ve Stratonice" tablosuyla roma ödülünü kazanan sanat tarihinin önemli sanatçılarından-
dır. Fransız devriminden etkilenerek gerçekçi tarzda resimler de yapmıştır. Fransız devrimini desteklemiş, Robespierre, Danton ve Marat'la yakın ilişki içerisinde olmuştur. 1793'den sonra çok insanın öldürülmesine karşı çıkmış, devrimcilerle ayrılmıştır. 1797 tarihinde Napolyon ile tanışmış ve Napolyon'un resmi ressamı olarak çalışmış, 1825 senesinde Brüksel'de ölmüştür.

Önemli eserleri; Sokrates'in Ölümü (1787), Marat'ın Öldürülmesi (1793), Sabin Kadının Müdahalesi (1799), Napolyon'dur (1800).

KAYNAKLAR

1. **Wright John P.** and Paul Potter, Psyche and soma: physicians and metaphysicians on the mind-body problem from antiquity to Enlightenment. Oxford: Clarendon Press 2000
2. **Brain Peter, Galen on Bloodletting:** A Study of the Origins, Development and Validity of His Opinions. Cambridge University Press 1986.